

НАПРЯМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ РОЗВІДУВАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Албул Сергій Володимирович

Перший проректор Одеського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент, полковник міліції
Заступник голови Всеукраїнської
асоціації науковців та фахівців у сфері
оперативно-розшукової діяльності

Організація протидії сучасній злочинності вимагає нових підходів до добування, аналітичної обробки та використання оперативно-розшукової інформації з метою своєчасного запобігання, виявлення і нейтралізації реальних та потенційних загроз національним інтересам України. Це потребує від оперативних підрозділів ОВС активного використання, в рамках чинного законодавства, негласних методів оперативно-розшукової діяльності та специфічних засобів отримання оперативної інформації, документування фактів протиправної діяльності тощо, одним з яких є реалізація розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ.

На сьогодні в теорії ОРД немає єдності у визнанні розвідувальної функції ОРД ОВС. Відсутнє науково обґрунтоване поняття та визначення напрямів реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ. Розвідувальна функція оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ не досліджувалася з точки зору предметної діяльності, синергетичного та ґносеологічного підходів, її інформаційно-прогностичної сутності. Потребує вдосконалення правовий тезаурус теорії оперативно-розшукової діяльності стосовно питань реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ. Як об'єкти реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ вивчення потребують злочинне середовище та його інфраструктура.

Говорячи ж про функцію розвідувальну, таку, що має інформаційно-прогностичну сутність, слід зазначити, що завданнями, що вирішуються під час її реалізації вбачаються: добування, аналітична обробка та надання уповноваженим органам державної влади інформації про стан та можливий розвиток злочинності у державі для її використання в законодавчій, правоохоронній та виконавчій діяльності держави; сприяння здійсненню державної політики України з протидії злочинності; протидія діяльності організованих злочинних угруповань, проникненню їх членів до органів державної влади та поширення їх впливу на процеси, що відбуваються в державі та суспільстві; запобігання реалізації реальних загроз національним інтересам з боку злочинності, упередження явищ і чинників, що ними викликаються і створюють потенційну загрозу національним інтересам і національній безпеці України; розробка і реалізація заходів із нейтралізації та ліквідації організованих злочинних угруповань, створення необхідних умов для їх викриття іншими оперативно-розшуковими та кримінально-процесуальними засобами; участь у боротьбі з міжнародною організованою злочинністю, в тому числі з тероризмом, незаконним обігом наркотичних засобів, незаконною торгівлею зброєю і технологією її виготовлення, торгівлею людьми, незаконною міграцією. Однак, на наш погляд, розгалуженість у системі і структурі оперативних підрозділів органів внутрішніх справ нерідко призводить до невиправданого дублювання функцій, ускладненості під час організації і тактики проведення певних заходів, координації та взаємодії, інформаційно-аналітичному забезпеченні реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ.

Детальне знання стратегічної ситуації, можливих сценаріїв її розвитку, прогнозування виникнення загроз створюють передумови для визначення національних інтересів; розвитку необхідної політики внутрішньої безпеки; уточнення завдань правоохоронних органів; розробки загальної стратегії та необхідного плану дій. Успішна реалізація рішень цілком залежатиме від якості наданої інформації, яку може забезпечити саме реалізація розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ. Як справедливо зазначають науковці, оперативно-розшукова діяльність по своїй суті являє собою не що інше, як циклічний процес пошуку, збору, переробки й використання оперативно-розшукової й іншої інформації. Цей процес не є дискретним, ситуативним. Він має певний циклічний характер з великою кількістю взаємопов'язаних елементів, які доповнюють один одного та корелюють один з одним. Об'єктами, на які спрямовується реалізації розвідувальної функції оперативно-

розшукової діяльності органів внутрішніх справ виступають злочинне середовище та його інфраструктура. Злочинне середовище та його інфраструктура як історичні явища і як соціальні феномени сучасності є наслідком загальних протиріч у різноманітних сферах суспільного життя (економічній, політичній, соціальній, духовній, кримінально-правовій), результатом досить суперечливого розвитку нашого суспільства протягом досить тривалого проміжку часу. На сьогодні, під поняттям «злочинне середовище» охоплюються не лише, вчиненні злочини, а й кримінальну ідеологію, кримінальну суспільну та індивідуальну психологію, а також інші фактори, які можна віднести до детермінаційного комплексу злочинності. Наголосимо, що злочинне середовище виступає адаптивно-адаптуючою системою, тобто з одного боку трансформується разом із суспільством, пристосовуючись до його соціально-економічних реалій (наприклад трансформація інституту «злочинів в законі»), з іншого змінює окремі елементи суспільства. Окремі фахівці у свої дослідженнях використовують термін «інтрузивна злочинність», головною особливістю якої є те, що вона проникає, вбудовується і відіграє важливу роль у системі соціальних, правових, фінансових та інших відносин, поступово змінюючи політичне, культурне і духовне життя суспільства. Відносно злочинного середовища, на нашу думку, інтрузивність можна розглядати у двох аспектах: по-перше, ознака злочинності, яка у свою чергу виступає елементом злочинного середовища; по-друге, як функціональну ознаку самого злочинного середовища, що забезпечує його експансію у сфері суспільного життя. Наведена ознака, набуває особливої актуальності в умовах глибокої суспільної кризи, коли соціальна система в умовах, що склались розвиватись не може, оскільки вичерпала ресурси і сенс існування. При цьому, коли стара суспільна система вичерпує свої можливості, настає криза розвитку, яка супроводжується стагнацією, тобто відсутністю ресурсів для оновлення. У таких умовах реалізація розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ більш детально, за нашим переконанням, розкриває свою інформаційно-прогностичну функцію.

Визначення «розвідки» по-різному розкривається у науковій та довідковій літературі. Так, тлумачні словники надають, наприклад, таку дефініцію: розвідка – збір відомостей про супротивника, у мирний час – за допомогою агентів, шпигунів, карт, планів, статистичних даних тощо; у військовий час – за допомогою дезертирів, полонених. Як зазначають фахівці, з точки зору філології основу терміну «розвідка» складає слово «відати», яке означає наявність знань про певний об'єкт. Серед багатьох визначень поняття «розвідки» найбільш поширеними є: особливе знання; вид організації; процес отримання знань. Слушним, на наш погляд, є визначення розвідки, як діяльності уповноважених на те суб'єктів, що застосовують спеціальні засоби і методи з метою одержання інформації про задуми, плани і заходи супротивника, які потенційно або реально загрожують безпеці об'єктів захисту. На наш погляд, таке визначення підтверджує циклічний процес реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ, тобто існування розвідувального циклу.

Як *висновки*, слід зазначити, що на сьогодні нагально необхідні науково виверені підходи до вирішення завдань, які стоять перед ОВС, та подальші ґрунтовні дослідження в галузі оперативно-розшукової діяльності, які б сприяли забезпеченню своєчасного виявлення, припинення та розслідування злочинів. За нашим переконанням, подальші ґрунтовні наукові дослідження питань реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності ОВС мають бути спрямовані на встановлення історичних етапів становлення розвідки як специфічного виду діяльності держави; розкриття генезису розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ; обґрунтування методологічних засад розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ; надання характеристики злочинного середовища та його інфраструктури як об'єктів реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ; аналіз стану регламентації розвідувальної функції поліцейських органів у міжнародно-правових актах; конкретизацію напрямів законодавчого забезпечення розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ в Україні; визначення шляхів вдосконалення нормативного регулювання розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ в Україні; окреслення чинної системи і структури оперативних підрозділів органів внутрішніх справ щодо реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності; систематизацію напрямів інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації розвідувальної функції ОРД ОВС; доведення особливостей координації та взаємодії органів внутрішніх справ при реалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності; визначення проблем кадрового забезпечення реалізації розвідувальної функції ОРД ОВС.